

El virrei Amat va ser, de debò, un funcionari lleial, honest i apreciat?

Autor: Marc Pons
Data de publicació: 25-05-2026

L'historiador Marc Pons ens presenta el veritable tarannà d'Amat, que va ser el primer català, des de 1714, que era nomenat virrei, un càrrec amb molt poder i en un virregnat conflictiu: el Perú. Manuel d'Amat no va complir les expectatives: va passar per Lima com un bou per un camp de terrissa. Manuel d'Amat i de Junyent va ser un botifler, però el seu fill va tenir un paper destacat en la independència del Perú.

Lima (virregnat espanyol del Perú), 12 d'octubre de 1761. Fa 265 anys. Manuel d'Amat i de Junyent prenia possessió del càrrec de virrei del Perú, el territori colonial més ric de l'Amèrica hispànica. Amat venia de Santiago de Xile, on havia estat governador del districte més meridional del virregnat del Perú (1755-1761). L'ascens de governador a virrei era el camí natural traçat per a un alt funcionari capaç d'exercir l'autoritat amb lleialtat i honestedat a la Corona, i capaç, també, de conrear i mantenir una bona sintonia amb les oligarquies criolles. Amat, en jurar el càrrec, es convertia en el primer català, des de 1714, que era nomenat virrei hispànic, i despertava moltes expectatives i, al mateix temps, moltes reserves. Seria, de debò, el funcionari lleial i honest amb la Corona i apreciat per la seva societat que mereixeria passar a la posteritat?

Com arriba Amat al setial virregnal de Lima?

La carrera d'Amat estaria molt associada a la d'un altre alt funcionari de la Corona espanyola: José Antonio Manso de

Velasco. El 1755, Manso de Velasco, governador de Xile, era ascendit a virrei del Perú, i Amat, que era comandant a Mallorca, era nomenat al capdavant d'aquella governació americana. Fins aquí, aquest moviment no indica res. Però, sis anys després (1761), el virrei Manso de Velasco es retirava i el rellevava, de nou, Amat. I aquest nomenament ja indicava alguna cosa. Per què Amat seguia les petjades de Manso? Doncs, per exemple, perquè el virrei sortint i el pare del virrei entrant havien estat amics i companys d'armes a l'exèrcit de Felip V durant la Guerra de Successió hispànica (1701-1714/15) i, més concretament, durant la campanya d'ocupació borbònica de Catalunya (1707-1714).

Mapa de la Governacio? de Lima, la me?s septentrional del virregnat del Peru? / Font: Institut Cartogràfic de Catalunya.

Per què Carles III va nomenar Amat?

L'eix que uneix les carreres de Manso i d'Amat —que transpira una ferum d'amiguisme i de favoritisme— s'explica, també, des del clima de guerra sorda que dominava la cancelleria borbònica de Madrid i que enfrontava el partit del poderós marquès de l'Ensenada —Zenón de Somodevilla—, secretari d'Hisenda i de Marina durant el regnat de Ferran VI i que tenia el suport incondicional de la Companyia de Jesús, amb la facció del, també, poderós duc d'Alba —Fernando de Silva y Álvarez de Toledo—, amic personal dels reis —Ferran VI i Bàrbara de Bragança— i que es movia amb la complicitat de les societats secretes d'illuminati i de maçons. Els ascensos de Manso i Amat, baules de la cadena de poder d'Ensenada i dels jesuïtes, es produirien quan aquest partit tenia el favor del rei. De Ferran VI (1746-1759) o de Carles III (1759-1788).

Representacio? del marquès de l'Ensenada i del virrei Manso de Velasco / Font: Museu del Prado i Catedral de Lima.

Per què Carles III va nomenar un virrei català?

Un simple cop d'ull a la nòmina d'alts funcionaris de l'Espanya del segle XVIII revela que el règim borbònic mai no va confiar en els catalans. Ni tan sols en els botiflers. Dels quaranta capitans generals —la màxima autoritat política, militar i judicial a la "província"— que el règim borbònic va nomenar a Catalunya entre 1714 i 1800, no n'hi havia ni un de català. I a la resta de les "províncies" de la metròpoli (els territoris peninsulars), tampoc. Per tant, el català Amat, amb el seu nomenament com a virrei (un càrrec molt superior al de capità general de "províncies"), es convertia en una exòtica novetat. Però, per què Amat? Doncs, per la seva relació clientelar amb Manso de Velasco i amb Ensenada —en aquell moment, la facció que tenia el poder a la cancelleria de Madrid— i... pel seu caràcter.

Representacio? dels reis Ferran VI i Carles III / Font: Museu del Prado.

El caràcter d'Amat

Les mines de Potosí eren, el 1761, l'última font de recursos en forma de metalls de l'Amèrica colonial hispànica. I això donava una especial importància al virregnat del Perú, perquè les extraccions de Potosí alleugerien la pèssima situació de les arques de la Corona espanyola. No obstant això, aquella font de recursos era, paradoxalment, un problema per a la Corona, perquè, a partir del trànsit d'aquells metalls (Potosí-Lima-Cadis), l'aparell colonial —en mans de les classes criolles— havia creat un fenomenal forat de corrupció. Carles III i Squillace acceptarien el relleu de Manso per Amat perquè venia de part de qui venia i perquè venia precedit per una fama de personatge extremadament sec, dur, malcarat i groller. I amb tot això es va suposar que tenia el perfil que calia per a desballestar aquella trama de corrupció.

En el lliurament d'avui hem presentat les causes que expliquen l'ascens d'Amat a un càrrec que el règim borbònic havia vedat als catalans. I en el lliurament de demà hi examinem la gestió política i la vida personal d'Amat a

Lima i donem resposta a l'enunciat de la peça: "El virrei Amat va ser, de debò, un funcionari lleial, honest i apreciat?".

Quan Amat va arribar a Lima va desplegar un clima policial de terror que l'enemistaria amb tota la classe criolla, tant amb la que alimentava el fenomen de corrupció com amb la que no. I el nou virrei, que no tenia la virtut de la discreció, els regalaria tota la munició per tornar-s'hi. El cas més sonat seria la relació sentimental amb Micaela Villegas, primera actriu del Corral de Comedias, el principal teatre de Lima. Quan es va iniciar aquesta relació (1763), Miquita Villegas tenia quinze anys i el virrei Amat cinquanta-vuit. Malgrat la diferència d'edat —en aquell context històric Amat era considerat un ancià—, aquesta no seria la principal causa d'erosió de la seva figura, sinó els grans escàndols públics que protagonitzarien conjuntament.

Representació del palau Amat Villegas, a Lima (1790) / Font: Museu Naval de Madrid.

L'escandalosa i turmentosa relació d'Amat i Miquita

Amat i Miquita van cohabitar durant tretze anys (1763-1776). I en el decurs de la seva relació, van tenir un fill, Manuel, com el pare biològic (1769). I diem biològic perquè el virrei mai no va voler passar per l'altar ni reconèixer el seu plançó (malgrat que aquest, de gran, es faria anomenar Amat). La societat local de Lima ho interpretaria com un absolut menyspreu a la classe criolla. Però el que de debò provocaria el descrèdit del virrei, seria la seva turmentosa relació amb Miquita. Dotats, ambdós, d'un fort temperament, dirimirien, sovint, les seves diferències en públic, amb insults i mastegots. Les agressions mútues —verbals i físiques— als passadissos del teatre o dalt del carruatge que els passejava per la ciutat es convertirien en un lamentable espectacle públic i en el tema de conversa recurrent a la capital virregnal.

Miquita, la Perricholi

Amat, el primer català que assoliria un càrrec virregnal en el règim borbònic, tenia un nivell molt baix de competència en castellà. I aquest fet explica el mot que la societat criolla li va penjar a Miquita. Segons les fonts, en una de les seves freqüents batusses públiques, Amat va insultar Miquita de la forma més despectiva que es podia ofendre un crioll. En públic, davant d'una nodrida representació de l'alta societat local, li va etzibar els mots "perra" (prostituta) "chola" (indígena). Però, com tenia un mal domini del castellà i, probablement, estava ofuscat per la discussió, li van sortir els hilarants mots "Perri" i "Choli", que provocarien la riallada dels espectadors d'aquella improvisada i lamentable exhibició. Des d'aquell dia, Miquita Villegas, que per la seva relació amb Amat ja era vista amb desconfiança, seria anomenada "la Perricholi".

Representació de Lima (finals del segle XVIII) / Font: Biblioteca Nacional del Perú.

El “Juicio de Residencia”

Amat va ser destituït el 1776 sense haver aconseguit els objectius que l’havien portat a Lima. Ensenada – el seu padrí polític – havia caigut amb Squilace (1766) i ja no tenia suports de cap mena. I a Lima, ningú s’explicava l’extraordinari patrimoni que havia reunit durant aquells anys. La cancelleria de Madrid mirava els luxosos palaus que s’havia construït al Paseo de las Aguas, de Lima; o a la Rambla, de Barcelona. I el rei Carles III; Aranda —el substitut del cessat Squillace—; i Guirior – el relleu d’Amat – el sotmetrien a un “Juicio de Residencia”, que era una inspecció a fons de la seva gestió havia d’estar a plena disposició dels “perquisores”. El “Juicio de Residencia” era un mecanisme creat al segle XVI amb aquest objectiu, però quan es va acusar Amat, era un recurs que, reveladorament, feia dècades que no s’utilitzava.

Realment el virrei Amat és una personalitat que mereix ser recordada?

Amat va ser exonerat. Però, no va plegar immaculat, per què la seva carrera política es va acabar, per sempre, a Lima. Va retornar a la metròpoli; abandonant la parella i el fill, com qui es desfà d’un llast. Tot i això, reveladorament no li van permetre establir-se a Madrid, i gaudir d’un càrrec a la cancelleria que l’hauria blindat fins al final dels seus dies. I, encara més, el seu fill Manuel, quan va ser gran el va posar davant del mirall, en convertir-se en un heroi de la independència del Perú. Va combatre alliberant El Callao (1826), la darrera plaça espanyola a Sud-amèrica. Llavors, la pregunta és:

Amat, un misogin declarat, un maltractador masclista, un marit i un pare dimissionari, un funcionari sospitós de corrupció i un polític mediocre i ridícul; mereix ser recordat amb el nom d’una plaça a la capital de Catalunya?

Representació de la proclamació de la independència del Perú, procés en el qual hi va tenir un paper destacat el fill d'Amat / Font: MNAAH. Lima.

La galdosa ignorància de certa classe política

Certs regidors de Barcelona —de l’espanyolisme castís i cañí— haurien de saber que el padrí polític del virrei Amat, Ensenada, va ordir l’intent d’extermini del poble gitano —la Gran Redada (1749)— que se saldaria amb milers de víctimes mortals i la ruïna econòmica dels supervivents. I haurien de saber que el poeta Salvat-Papasseit, figura senyera de la literatura catalana contemporània que va donar nom a aquest espai urbanístic des de la seva creació (1933) fins a la imposició franquista (1941), era descendent dels supervivents de la Gran Redada. Resulta sospitosament casual que el règim franquista imposés el canvi de nom d’una plaça dedicada a un poeta catalanista i gitano; pel d’un virrei que, a més de ser tot el que hem dit abans, era el patrocinat polític d’un genocida de la comunitat gitana. No ho saben. O sí. Però aquest és el nivell.

Marc Pons

Podeu accedir als articles originals a través del següent enllaç:

https://www.elnacional.cat/ca/cultura/virrei-amat-va-ser-debo-funcionari-lleial-honest-apreciat-i-marc-pons_1620974_102.html

https://www.elnacional.cat/ca/cultura/virrei-amat-va-ser-debo-funcionari-lleial-honest-apreciat-i-ii_1621166_102.html